

Poimenovanja za klofuto v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem – ekspresivno na jezikovni karti

Andrejka Žejn

Cobiss: 1.01

V gradivu, zbranem za izdelavo besednih jezikovnih kart in določitev tipičnih arealov poimenovanj v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem, so tudi poimenovanja v pomenu ‘klofuta’. Večina teh poimenovanj je ekspresivna, njihova skupna značilnost je tudi nejasen oz. zlasti onomatopejski izvor. Na podlagi primerjave pomenov etimološko in besedotvorno sorodnega besedja lahko poimenovanja uvrstimo v pomenske skupine. Razporeditev arealov poimenovanj za klofuto se uvršča v več tipov razporeditve arealov besedja na avstrijskem Koroškem.

Ključne besede: klofuta, slovenska koroška narečja, jezikovna karta, ekspresivnost, pomenska analiza

Designations for ‘slap’ in Slovenian dialects in Austrian Carinthia: Expressivity on a linguistic map

The material collected for producing lexical linguistic maps and defining typical areas of designations in Slovenian dialects in Austrian Carinthia includes expressions denoting ‘slap’. The majority of these designations are expressive, and they also share an unclear or onomatopoetic origin. Based on a comparison of the meanings of etymologically and word-formationally related vocabulary, these designations can be classified into semantic groups. The areal distribution of designations for ‘slap’ is classified into several types of areal distributions of vocabulary in Austrian Carinthia.

Keywords: slap, Slovenian Carinthian dialects, linguistic map, expressivity, semantic analysis

0 Uvod

Prispevek se vsebinsko navezuje na doktorsko disertacijo *Leksika in potek izoleks v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem*, ki je nastala leta 2014 na podlagi dela gradiva, zbranega za dolgoročni projekt (od leta 1980 naprej) Inštituta za slavistiko Univerze Karla in Franca v Gradcu pod naslovom *Leksikalna inventarizacija slovenskega ljudskega jezika na Koroškem*.¹ Glavni namen doktorskega dela je bil

¹ Projekt je bil opisan v več strokovnih in znanstvenih objavah vse od leta 1980, ko je izšla publikacija s konceptom (Hafner – Prunč 1980), nazadnje npr. v Karničar – Žejn (2007),

določiti tipične poteke izoleks oz. tipične razporeditve arealov poimenovanj, kot se pojavljajo v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem. Glede na razpoložljive objavljene karte po gradivu projekta *Slovenski lingvistični atlas* (SLA 1), ki poteka na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša v Ljubljani, je bila deloma analizirana tudi vključenost arealov v preostali slovenski jezikovni prostor.

Glavni namen doktorskega dela je bil določen v navezavi na tretji delni cilj² dolgoročnega dialektološko-sociolingvističnega projekta, ki je bil zasnovan ob koncu sedemdesetih in v začetku osemdesetih let 20. stoletja na Inštitutu za slavistiko Univerze Karla in Franca v Gradcu. V samem začetku uresničevanja projekta so prvotni sodelavci projekta na dvojezičnem ozemlju Koroške zbirali gradivo pisno s pomočjo vprašalnih listkov in neposredno z anketiranjem informantov in snemanjem njihovih odgovorov. To gradivo je bilo deloma že sistematizirano in v manjši meri kartografirano in objavljeno: 12 kart kot priloga Hafner – Prunč 1980 in dodatni dve karti v strokovni jezikoslovni literaturi (Karničar 2007; Karničar – Žejn 2009).

1 Tipične razporeditve arealov poimenovanj v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem

Na podlagi analize prvih 12 jezikovnih kart je leta 1981 Heinrich Pfandl poskušal »opredeliti začasno tipologijo nekaterih izoleks slovenskih govorov na Koroškem« (Pfandl 1981: [449]). V tej začasni tipologiji so določeni štirje tipi in nakazan še peti tip. Začasno tipologijo je osemnajst let kasneje dopolnil Ludvik Karničar (1999) na podlagi dodatnih 19 jezikovnih kart, ki dotlej še niso bile objavljene. Iz primerjave začasne (Pfandl 1981) in dopolnjene (Karničar 1999) tipologije poteka izoleks v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem lahko ugotovimo, da tudi v dopoljnjeni tipologiji ostaja osnovnih pet tipov poteka izoleks v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem, dopolnjena tipologija pa vsebuje tudi ugotovitve o prekrivanju oz. neprekrivanju »tipov izoleks« z uveljavljeno klasifikacijo narečij.

Za potrditev in dopolnitev tipologije je bilo v doktorski disertaciji *Leksika in potek izoleks v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem* najprej izdelanih in komentiranih 38 besednih jezikovnih kart.³ Vse jezikovne karte so znakovne, kar omogoča vpogled tudi v različne prehode med areali in različne tipe arealov. Areali so lahko jasni (območja z zgoščenimi pojavitvami le enega poimenovanja),

ko se je projekt nadaljeval v okviru triletnega že končanega slovensko-avstrijskega projekta.

² Kot tretji delni cilj načrtovanega projekta je opredeljena določitev tipičnega poteka izoleks v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem. Izhodišče za uresničitev tega cilja so posamezne jezikovne karte, izdelane na podlagi gradiva, zbranega namensko za tretji delni cilj projekta.

³ Celotna vprašalnica za raziskovalni projekt graškega inštituta za slavistiko vsebuje 111 vprašanj, tako da v arhivu ostaja še bolj ali manj obsežno in deloma že sistematizirano gradivo za izdelavo 59 jezikovnih kart.

in sicer v celoti ali le delno, slednji so običajno sestavljeni iz osrednjega jasnega dela in širših ali ožjih prehodnih⁴ ali mešanih območij.⁵ Pogosti so tudi običajno manjši t. i. prekrivni areali, to so areali, ki kot celota prekrivajo del drugega večjega, širšega areala. Za jezikovne karte so značilne tudi strnjene⁶ in posamične⁷ pojavitve poimenovanj, pri katerih ne moremo govoriti o pravih arealih. V gradivu pa je tudi veliko število enkratnic, poimenovanj, ki so zapisana le po enkrat, vendar so ravno tako obravnavana v komentarju k posamezni jezikovni karti. Določitev različnih tipov arealov in osredotočenost na areale kot izhodišče pri obravnavi zemljepisne razširjenosti posameznih poimenovanj sta pokazali, da je bolj kot o poteku izoleks oz. tipologiji izoleks smiselno govoriti o tipični razporeditvi arealov v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem.⁸

V aktualno analizo tipične razporeditve arealov so bile vključene vse doslej objavljene jezikovne karte (14 jezikovnih kart) in 38 na novo izdelanih jezikovnih kart. Pri tem je bilo včasni tipologiji upoštevanih le 12 jezikovnih kart⁹ in v dopolnjeni še dodatnih 20 jezikovnih kart. V analizo v doktorskem delu *Leksika in potek izoleks v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem* je bilo vključeno gradivo za tiste jezikovne karte, iz katerih bi po predvidevanjih dobili podatke, ki bi pripomogli k potrditvi ali dopolnitvi tipologije. Na izbor je vplivalo tudi dejstvo, da je za vprašanja z višjimi zaporednimi številkami zbrano gradivo bolj pomanjkljivo.

Z analizo dodatnih in že upoštevanih jezikovnih kart je bila dopolnjena tipologija Ludvika Karničarja potrjena in tudi dopolnjena s tremi tipi. Tipologija arealov poimenovanj v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem je razdeljena na tri skupine, v prvih dveh skupinah so določene tipične razporeditve arealov bodisi na celotni jezikovni karti (skupina A) bodisi so opredeljeni posamezni manjši tipični areali (skupina B), medtem ko so v tretji skupini opredeljeni načini prehodov med areali (skupina C).

⁴ Prehodno območje je opredeljeno kot območje, kjer se stikata dva areala in v katerem se enakomerno pojavljajo poimenovanja enega in drugega areala.

⁵ Mešano območje je opredeljeno kot območje, na katerem se pojavljajo tri ali več različnih poimenovanj. Mešano območje ni nujno na stiku več arealov, ampak je mešanje lahko tudi posledica strnjenih ali posamičnih pojavitev poimenovanj in enkratnic.

⁶ Poimenovanje se lahko na karti pojavi strnjeno v zemljepisno zamejenem prostoru, hkrati pa so te pojavitve preredke, da bi jih lahko opredelili kot areal. Isto poimenovanje lahko na jezikovni karti tvori areal, obenem pa je zunaj tega areala (in ne v zemljepisnem stiku z njim) razporejeno tudi strnjeno.

⁷ Posamična pojavitve pomeni večkratno razpršeno pojavitve istega poimenovanja.

⁸ Poleg tega lahko iz sobesedila v objavahčasne (Pfandl 1981) in dopolnjene tipologije (Karničar 1999) ugotovimo, da je izraz izoleksa uporabljen tudi v pomenih 'areal poimenovanja' ali 'ozemlje'.

⁹ Te jezikovne karte so bile izdelane le na podlagi gradiva z listkov, ni pa še bilo upoštevano gradivo z zvočnih posnetkov (Pfandl 1981: 449).

A V skupini s tipi razporeditve arealov na celotni jezikovni karti – prva skupina tipov razporeditve arealov – je pet tipov z dvema podtipoma:

- 1 Areali (ali le areala) poimenovanj obravnavano zemljepisno ozemlje delijo (delita) na dva dela. Med enim in drugim arealom lahko poteka širše prehodno območje, ožje prehodno območje v osrednjem delu rožanskega narečja, lahko pa je med vzhodnim in zahodnim arealom dokaj določljiva meja brez prehodnega območja.
- 2 Areali delijo obravnavano ozemlje na dve nesimetrični območji:
 - 2.1 Prvi podtip: območje ziljskega narečja pokriva areal enega poimenovanja, skupno območje rožanskega in podjunskega narečja pokriva areal drugega poimenovanja.
 - 2.2 Drugi podtip: območje podjunskega narečja pokriva areal enega poimenovanja, skupno območje rožanskega in ziljskega narečja pokriva areal drugega poimenovanja.
- 3 Na osrednjem območju obravnavanega zemljepisnega ozemlja je areal poimenovanja, ki ga z vzhoda in zahoda oklepata areala drugega poimenovanja, pri čemer vzhodni in zahodni areal tvori isto poimenovanje.
- 4 Areali delijo ozemlje na tri različno velika območja, pri čemer delitev območja na tri dele ne sovпада z delitvijo na območje podjunskega, rožanskega in ziljskega narečja.
- 5 Opredelimo lahko še tip razporeditve arealov, kjer je za celotno obravnavano ozemlje značilno isto poimenovanje, druga poimenovanja tvorijo le prekrivne areale, ki kot celota prekrivajo pojavitve siceršnjega poimenovanja.

B Druga skupina so tipični areali, ki pokrivajo le del območja posameznega narečja in ne segajo na območja sosednjih narečij. Najpogostejši so na območju podjunskega narečja, značilni pa so tudi za območje rožanskega in ziljskega narečja. Manjši areali so značilni tudi za druga območja na jezikovnih kartah, vendar se ne pojavljajo na več jezikovnih kartah na istem območju.

- 1 Areali, ki so značilni le za območje Poljancev, se pojavljajo najpogosteje in so v večini primerov prekrivni areali.
- 2 Drugi tipični areal je značilen za območje Vršanov, lahko gre za jasen ali prekrivni areal.
- 3 Areal na območju podjunskega narečja severno do Drave.
- 4 Areal na območju zgornjega Roža v poševnem pasu zahodno in jugozahodno od Vrbskega jezera.
- 5 Areal na območju ziljskega narečja v osrednjem delu med točkama 202 Straja vas – Hohenthurn in 206 Bistrica na Zilji – Feistritz an der Gail.
- 6 Drugi tak areal na območju ziljskega narečja je na skrajnem zahodu obravnavanega zemljepisnega ozemlja med točkama 210 Št. Pavel (na Zilji) – St. Paul (im Gailtal) in 220 Potoče (pri Šmohorju) – Potschach (bei Hermagor).

1.3 Glede prekrivanja in seganja areala na območje sosednjega narečja lahko ugotovimo naslednje:

- 1 Areal se z območja rožanskega narečja širi še na območju Dravcev (ne pa tudi na preostalo območje podjunskega narečja).
- 2 Isto poimenovanje tvori dva areala, ki nista v zemljepisnem stiku, na območju rožanskega in ziljskega narečja.
- 3 Areal poimenovanja z območja podjunskega narečja deloma sega na območje rožanskega narečja.
- 4 Areal poimenovanja, ki pokriva območje rožanskega narečja in še del območja ziljskega narečja, lahko sega različno globoko na območje ziljskega narečja.
- 5 Areal, ki se razteza na območju ziljskega narečja, se nadaljuje še na območje rožanskega narečja.

2 Vključitev ekspresivno zaznamovanega gradiva v lingvističnogeografsko raziskavo

Lingvistična geografija je bila v svojih začetkih osredotočena le na prikaz določenega jezikovnega pojava v zemljepisnem prostoru, kasneje pa so tovrstni projekti v prikaz zemljepisne razširjenosti poskušali vključevati še druge vidike: sociolingvistično naravnane raziskave so na primer vključevale še upoštevanje socialne razsežnosti, ki je bila na jezikovni karti lahko prikazana na različne načine.¹⁰

V vprašalnico projekta graškega inštituta za slavistiko so bila vključena tudi vprašanja, pri katerih avtorjev vprašalnice ni zanimala le zemljepisna razporeditev poimenovanj, ampak tudi pridobivanje čim več čustveno zaznamovanih poimenovanj. Avtor prve, začasne tipologije ugotavlja, da je kartiranje poimenovanj z različnimi čustvenimi in slogovnimi odtenki posebej težavno, zlasti zaradi velikega števila poimenovanj, in kot primera navaja 29 izrazov za klofniti in 24 poimenovanj za pikapolonico (Pfandl 1981: 451–452).¹¹ Med gradivom, ki ravno ali tudi zaradi

¹⁰ Raznolikost poimenovanj glede na družbeno pripadnost govorcev je lahko na primer prikazana z izdelavo dveh ali več kart za isti jezikovni pojav, in sicer glede na različne skupine informantov (prim. Schmidt 1992), ali z eno karto za vsak jezikovni pojav in dvojnimi (ali večkratnimi) prikazom zbranega gradiva v eni točki glede na družbeno variantnost, npr. v obliki grafikona z različnimi barvami za različne socialne spremenljivke (prim. D'Agostino – Pennisi 1999). Možnost, ki preze zemljepisno in izpostavi družbeno razsežnost jezika, je izdelava t. i. kartograma – stilizirane predstavitve zemljepisnega prostora (Chambers – Trudgill 1998: 122). Ena izmed možnosti je tudi, da raznolikost poimenovanj na karti ni prikazana, ampak je dokumentirana v gradivu in predstavljena v komentarjih k posameznim jezikovnim kartam. Ta rešitev je značilna tudi za prvotne karte za projekt *Leksikalna inventarizacija slovenskega ljudskega jezika na avstrijskem Koroškem*. V doktorski disertaciji je bila raznolikost glede na generacijsko pripadnost na jezikovni karti prikazana le deloma.

¹¹ Jezikovna karta s poimenovanji za pikapolonico je bila izdelana in komentirana v omejenem doktorskem delu in po ponovni analizi gradiva z vprašalnih listkov in vključitvi

velike raznolikosti v povezavi z ekspresivnostjo, še ni bilo kartirano in komentirano, poleg izrazov za klofutniti ostajajo še poimenovanja za klofuto, ki so analizirana v tem prispevku.

3 Poimenovanja za klofuto v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem

Po vprašalnici graškega projekta *Leksikalna inventarizacija slovenskega ljudskega jezika na Koroškem* ima vprašanje klofuta zaporedno številko 55. V gradivu je na vprašalnih listkih in izpisih z zvočnih posnetkov zapisanih 26 različnih poimenovanj za klofuto (gl. indeks k jezikovni karti KLOFUTA – OHRFEIGE).

Poimenovanja za klofuto v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem, zbrana za tretji delni cilj projekta *Leksikalna inventarizacija slovenskega ljudskega jezika na avstrijskem Koroškem*, so (navedena glede na prvo pojavitev od vzhoda proti zahodu): *klofuta*, *muza*, *žleprnica*, *focna*, *focen*, *koš*, *žlepnica*, *klofernica*, *bolta*, *lezna* ter enkratnice *bačen*, *batina*, *čmerka*, *koša*, *muclja*, *kloferna*, *šema*, *ušetnjača*, *vacka*, *vačen*, *vačna* in *zamuznica*. Torej je od teh 22 poimenovanj dvanajst enkratnic, preostala pa na jezikovni karti tvorijo areale različnih oblik in razporeditev.

Podatki iz etimoloških in drugih relevantnih slovarjev kažejo, da je etimološki izvor poimenovanj za klofuto v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem v večini primerov bodisi onomatopejski bodisi so poimenovanja nastala s križanjem več osnov, ki jih ni več mogoče razločiti med sabo. Nekatera od obravnavanih poimenovanj za klofuto v relevantnih virih niso zapisana, zato so bili v teh primerih kot izhodišče za obravnavo etimologije poimenovanj upoštevanji leksemi z istim etimonom in pomeni, ki jih lahko na podlagi pomenskega prenosa povežemo s poimenovanji za klofuto. Ravno tako so bili pri obravnavi upoštevanji tudi različni pomeni leksemov, ki so v upoštevanih virih zapisani tudi v pomenu 'klofuta'. Na podlagi primerjave večpomenskosti teh leksemov tudi v pomenu 'klofuta' lahko ugotovimo, da se določeni pomeni pojavljajo pri več leksemih z različnimi etimologijami.

3.1 Razvrstitev poimenovanj v pomenske skupine

V nadaljevanju so posamezna poimenovanja razvrščena v t. i. pomenske skupine.¹² Te skupine so bile določene na podlagi pomenov etimološko sorodnih leksemov v

tudi gradiva z zvočnih posnetkov je bilo za pikapolonico v gradivu naštetih kar 67 različnih poimenovanj, vendar z zelo različno pogostnostjo: 13 poimenovanj je navedenih vsaj po štirikrat, šest poimenovanj po dvakrat, enkratnic, tj. poimenovanj z le eno pojavitvijo, je kar 48. Od slednjih jih je večina zapisanih v rimanih nagovorih za pikapolonico, dokumentiranih na vprašalnih listkih, in jih zato le stežka opredelimo kot (nevtralna) poimenovanja za pikapolonico v istem smislu kot poimenovanja, ki so zapisana samostojno in ne kot del nagovora.

¹² Pri komentarju k jezikovnim kartam v doktorski disertaciji so bila posamezna poimenovanja glede na naravo gradiva združena in analizirana tako glede na etimologijo oz. izvor kot glede na motivacijo poimenovanj. Pri slednji je izhodišče obravnave motiv ali lastnost, na podlagi katerega je poimenovanje nastalo. Pri analizi poimenovanj za klofuto sta spet zaradi ekspresivnosti motivacija in izvorni pomen težje določljiva, zato je analiza

slovenščini in tudi drugih slovanskih in neslovanskih¹³ jezikih, ki so navedeni v etimoloških slovarjih in drugih relevantnih jezikoslovnih virih. Vključeni so leksemi, ki so etimološko sorodni s poimenovanji za klofuto v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem. Posamezna poimenovanja za klofuto iz slovenskih narečji na avstrijskem Koroškem se lahko hkrati uvrščajo v več pomenskih skupin, kar dodatno potrjuje prepletenost pomenov in izvora ekspresivnih poimenovanj za klofuto.

(1) V prvi pomenski skupini so poimenovanja, pri katerih je za etimološko sorodne (ali iste) lekseme naveden pomen, ki označuje zamah. V tej pomenski skupini se je pri poimenovanjih s pomenom 'klofuta' pomen razvil po metafori glede na podobo zamaha, sunkovitega giba pri »dajanju« klofute. To je značilno za poimenovanja *klofuta*, *klofernica* in *kloferna*, ki so ekspresivne različice onomatopeje *klap-*, *klop-*, najverjetneje gre za izvornoslovansko onomatopejo, verjetno sorodno z nemško *klaffen* (ESSJ 2: 36), ter poimenovanje *žleprnica* (z različico *žlepnica*), verjetno tudi prevzeto iz srvn. **slapfe*, ki je onomatopejskega nastanka (ESSJ 4: 461). V tej pomenski skupini sta tudi poimenovanji *muza* in *zamuznica*, za katere pri prepletu pomenov ni mogoče razlikovati več različnih osnov (ESSJ 2: 209). Opredelimo lahko tri podobe zamaha:

- podoba mahanja, »mahedranja«, opletanja z rokami (in nogami) in opletanja obleke ob pohajkovanju ali klatenju: *klofuta* pomeni tudi 'potepinska ženska', glagol *klafutáti* pomeni tudi 'pohajkovati', češki glagol *mouzovat se* pomeni 'klatiti, potikati se' (ESSJ 2: 209), glagol *klafedrátí* ima tudi pomen 'mahedrati' (ESSJ 2: 45–46), k *žleprnica* v pomenu 'klofuta' prim. še bav. *schleppern* tudi v pomenu 'schlottern, klappern' (KWB, 220);
- podoba mahedrajočih krajev (starega klobuka: prim. ekspresivne izraze *klofela*, *klafeta*, *klafuta* tudi v pomenu 'slab klobuk', *klofédra* v pomenu 'klobuk' (ESSJ 2: 45–46), *klofuta* v pomenu 'ein schlechter Hut' (Plet.), *klafrnica* 'klobuk, navadno s širokimi krajevci' z označevalnikom starinsko (SSKJ) in *klafrnica* 'klobuk' z označevalnikom zaničljivo (Plet.), za leksem *muza* so navedeni še pomeni 'slab klobuk' (ESSJ 2, 209), 'ein schlechter Hut, ein Schlapput' (Plet.);
- podoba zamaha s ptičjimi krili:¹⁴ leksem *klofuta* ima tudi pomen 'pero iz krila večje ptice' (ESSJ 2: 209) ali 'die Schwungfeder eines Raubvogels' (Plet.).

(2) V drugi pomenski skupini so poimenovanja, ki se pomensko navezujejo na ušesa ali podobo klofute, *zaušnice* (nem. *Ohrfeige*), ki se jo dobi »za uho«. ¹⁵ Iz koroškega gradiva je s to pomensko skupino najbolj neposredno povezana enkratnica *ušetnjača*,

nastala na podlagi pomenske povezanosti ali prepletenosti z leksemi in njihovimi pomeni, ki na prvi pogled s klofuto nimajo nič skupnega.

¹³ Nemščina oz. ustrezna socialna zvrst kot jezik, iz katerega je bilo poimenovanje prevzeto v koroško slovensko narečje.

¹⁴ Povezavo med zamahom v zvezi s klobukom in ptičjimi krili lahko najdemo v leksemu *škr-ljav* kot ekspresivnem izrazu za klobuk, za katerega ESSJ navaja, da »kaze na metaforično poimenovanje klobuka po značilnih krajcih, ki so asociirali na ptičje peruti« (ESSJ 4: 72).

¹⁵ Čeprav je po SSKJ *zaušnica* opredeljena kot 'udarec, navadno s plosko roko po licu'.

vendar pa lahko v pomensko skupino v zvezi z ušesi uvrstimo še poimenovanja *bolta* in – kot tudi v prvo pomensko skupino – poimenovanji *muza* in besedotvorno različico *zamuznica*. V *Etimološkem slovarju slovenskega jezika* leksem *bolta* v pomenu ‘klofuta’ ni naveden, poimenovanje pa bi lahko navezali na leksem *boltec* v pomenu ‘uhelj’, češko *boltec* v pomenu ‘uhelj’ (ESSJ 1: 33) (prim. še četrto pomensko skupino). V zvezi s poimenovanji *muza* in enkratnico *zamuznica* pa prim. glagol *múzati se* tudi v pomenu ‘položiti ušesa nazaj (o živalih)’, *muzec* v pomenu ‘zajec s položenimi uhlji’ (ESSJ 2: 209) ali *muza* tudi v pomenu ‘Ohrenhaube’ (Plet.).

(3) V tretjo pomensko skupino uvrščamo poimenovanja, katerih etimološko sorodni leksemi označujejo »cmokajoč«, »ploskajoč« zvok. Gre seveda za lekseme, ki so onomatopejskega nastanka. V to skupino poimenovanj lahko uvrstimo izvirno sorodna poimenovanja – enkratnice *vačen*, *bačen*, *vacka*, *vačna*, poimenovanji *žleprnica* in *žlepnica* ter enkratnico *čmerka*. Poimenovanja *vačen*, *bačen*, *vacka* in *vačna* so izposojenke iz nemške onomatopeje, nastale kot posnemanje zvoka ob udarcu, prim. nem. *watsch* v pomenu ‘mit geräusch verbundener schlag, ohrfeige’ (DWB) in bav. avstr. *pasch* v pomenu ‘(klatschender) Schlag’ (WBÖ 2: 392). Poimenovanje *čmerka* je glede na izvor onomatopeja, ki jo lahko povežemo z glagolom *čmrkati* v pomenu ‘srebatl, srkati, ziniti’ (ESSJ 1: 84).¹⁶ Poimenovanje *žleprnica* (prim. še prvo pomensko skupino) lahko v to pomensko skupino uvrstimo glede na pomen onomatopejskega glagola nem. kor. nar. *schleppern* tudi v pomenu ‘schlürfen, schlüpfend trinken’ (KWB, 220).

(4) Najbolj neposredne pomenske povezave s klofuto so značilne za pomensko skupino, ki označuje tepenje, udarjanje. Poimenovanja v tej skupini tudi težje opredelimo kot ekspresivna, saj načeloma niso nastala po pomenskem prenosu ali pomenski sorodnosti. Tako v to skupino uvrstimo tudi poimenovanja s pomenom ‘klofuta’, ki so prevzeta iz nemščine (*focen* in *focna* iz bav. avstr. *foßfn* ‘Ohrfeige’ (WBÖ 1: 142)), vendar pa je obenem zanje v jeziku izvora značilna pomenska povezava z udarcem (prim. kor. nem. nar. *faunze* v pomenu ‘Stoss, Schlag ins Gesicht’ (KWB, 91)). Od izvirno slovanskih poimenovanj sem uvrstimo tudi enkratnico *batina*, ki pomeni tudi ‘palica, udarec’ in ima domnevno izvor v psl. **batъ* < ide. **bhāt-* (*bhūāt-*) v pomenu ‘tolči, biti’ (ESSJ 1: 13), ter poimenovanji *koš* in *koša*. Ti dve poimenovanji v nobenem od upoštevanih slovarjev nista navedeni v pomenu ‘klofuta’, pomensko povezavo pa lahko iščemo v besedni zvezi iz Pleteršnikovega slovarja *ajdo košati* v pomenu ‘to je, ajdove snope ob dno prevrnjenega koša otepati’, ‘ob tla otepati snope’ (Plet.) ter v glagolih iz Wolf-Cigaletova slovarja *izkošati*, *okošati*, *skošati* v pomenu ‘z udarjanjem ob tla iztepati zrna iz snopov’ (DSW 1: 157). Izvirnopomensko se na udarjanje, udarec verjetno navezuje tudi poimenovanje *bolta* – ki je sicer tudi v pomenski zvezi z ušesi (prim. *boltec* v pomenu ‘uhelj’, češko *boltec* v pomenu ‘uhelj’ ki je izposojena iz ruskega *bolt* ‘ribiško tolkalo’, poleg *boltátb* ‘tolči’, iz psl. **baltati*, **baltajo*, kar je stara onomatopeja, sorodno

¹⁶ V gradivu za jezikovno karto z izrazi v pomenu ‘klofutniti’, ki se hrani na Inštitutu za slavistiko graške Univerze Karla in Franca, je zapisan tudi glagol *čmrkniti*.

lit. *bildéti*, *bildinti* ‘votlo doneti’ (ESSJ 1: 33)). V to skupino lahko uvrstimo še enkratnico *muclja*, če jo povežemo z leksemom *múcina*, ki jo Pleteršnikov slovar navaja v pomenu ‘vrsta sekire’ (za Bovec) in (dvomljivo) izvaja iz italijanskega glagola *mozzare* v pomenu ‘obsekavati’ (ESSJ 2: 204), ter poimenovanji *žleprnica* in *žlepnica* kot leksema onomatopejskega nastanka (prim. prvo pomensko skupino), sorodna z angl. *slap* v pomenu ‘udariti’ (ESSJ 4: 461).

(5) Pomensko skupino v zvezi z udarcem, tepenjem lahko navežemo tudi na pomensko skupino s poimenovanji, katerih etimološko sorodni leksemi označujejo lastnosti omejenega, neumnega človeka. Najdemo lahko namreč več pomenskih povezav, ki kažejo, da naj bi se pomen »tepec« razvil iz pomena »tepstič« (podobno še »butec« iz »butati«, »trčen« iz »trčiti«, »mahnjén« iz »mahniti«), in sicer tudi na podlagi mišljenja, da udarec v glavo (ali na primer od strele) lahko povzroči duševno motnjo, tudi jecljanje (SES, 662). V zvezi s poimenovanji za klofuto v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem je zanimivo predvsem to, da je te pomenske povezave mogoče izvajati tudi prek vmesnega pomena »potepanje, potepuh« (*tep* tudi v pomenu ‘potep, klatenje’)¹⁷ ali prek poimenovanja sredstva dejanja, kot npr. *tepec* v pomenu ‘tolkač’ (ESSJ 4: 169).¹⁸ Poleg tega je ena od lastnosti, ki se jih pripisuje neumnim, omejenim ljudem, tudi ta, da veliko govorijo (ESSJ 4: 230), na kar lahko navežemo poimenovanja za klofuto, ki so v pomenski povezavi z govorjenjem oz. blebetanjem, klepetanjem (prim. *klafati* v pomenu ‘gobezdati, govoričiti’ (ESSJ 2: 222)). V to pomensko skupino preko pomena ‘tepec, omejen človek’ lahko uvrstimo enkratnico *šema*, za katero so v relevantnih slovarjih navedeni tudi pomeni ‘prismoda’ (ESSJ 4: 31) ali ‘nespameten, neumen človek’ z označevalnikom slabšalno (SSKJ) ter tudi pomen ‘prismoda, ein dummer Kerl’ (Plet.). Iste pomenske povezave najdemo tudi pri poimenovanjih (ravno tako enkratnicah) *vačen*, *bačen*, *vacka* in *vačna*, in sicer preko pomena nem. *watsch* tudi ‘dummer, ungeschickter mensch’ (DWB).

Neuvrščeno ostaja poimenovanje *lezna*, za katero bi mogoče pomenske sorodnosti lahko našli z vključitvijo analize pomenov izrazov in prepletov pomenov v pomenu ‘klofutniti’ v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem.

4 Jezikovna karta s poimenovanji za klofuto in vključenost v tipično razporeditev arealov poimenovanj v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem

Na jezikovni karti so z določenim znakom kartirana poimenovanja, ki so bila v gradivu zapisana vsaj dvakrat (deset poimenovanj), dvanajst poimenovanj – enkratnic – je na karti označenih z znakom x, v legendi so navedena ob točki po mreži krajev,

¹⁷ Prim. prvo pomensko skupino v pomenski zvezi z mahedranjem, mahanjem z rokami in nogami, ki oponaša gibanje roke pri dajanju klofute.

¹⁸ Prim. četrto pomensko skupino v pomenski zvezi s tolči, udarjati.

v kateri so zapisana. Kljub ekspresivnosti in posledično velikemu številu različnih poimenovanj so določljivi areali posameznih poimenovanj.

Najpogostejše poimenovanje na karti je poimenovanje *klofuta*, ki je značilno skoraj za celotno obravnavano zemljepisno ozemlje, razen za osrednji in zahodni del območja ziljskega narečja, kjer je zapisano le posamezno. Poimenovanje *muza* tvori na območju podjunskega narečja južno od Drave in na območju obirskega narečja prekrivni areal, ravno tako je (pretežno) prekrivni areal značilen še za poimenovanje *žleprnica* z glasovno različico *žlepnica* v osrednjem delu rožanskega narečja. Poimenovanji *koš* in *focna* sta zapisani le strnjeno na območju Dravcev, poimenovanje *focna* z dvema pojavitvama sega še na območje rožanskega narečja. Poimenovanje *klofernica* je zapisano posamezno ob stiku območja rožanskega in ziljskega narečja. Zahodno od točke 201 na območju ziljskega narečja je na manjšem zemljepisnem območju zapisanih sorazmerno največ različnih poimenovanj, omejenih na skrajni zahod obravnavanega zemljepisnega ozemlja, *bolta*, *lezna* in *focna*: poimenovanje *bolta* je značilna za vzhodno polovico, medtem ko je poimenovanje *lezna* značilno za zahodno polovico ziljskega narečja. Za osrednje in najzahodnejše območje ziljskega narečja je značilno poimenovanje *focna*.

Glede na razporeditev arealov na jezikovni karti lahko jezikovno karto s poimenovanji za klofuto uvrstimo v dva ali morda kar tri tipe: v tip, pri katerem areali delijo obravnavano ozemlje na tri območja (tip 4 skupine A): areal poimenovanja *muza* – areal poimenovanj *žleprnica* in *žlepnica* – areal »ziljskih« poimenovanj *focna*, *bolta* in *lezna*. Z drugega vidika lahko jezikovno karto uvrstimo v tip z dvema nesimetričnima območjema, in sicer v prvi podtip (tip 2 skupine A), pri katerem se območje ziljskega narečja (*bolta*, *lezna*, *focna*) loči od skupnega območja rožanskega in podjunskega narečja (s prevladujočim poimenovanjem *klofuta* in prekrivnima arealoma poimenovanj *žleprnica* z glasovno različico *žlepnica* in *muza*). Pri tej razporeditvi arealov areal poimenovanja rožanskega narečja (*klofuta*) sega še na del območja ziljskega narečja. Mogoča pa bi bila tudi uvrstitve v tip razporeditve arealov, kjer je za celotno obravnavano ozemlje značilno isto poimenovanje (*klofuta*), druga poimenovanja tvorijo le prekrivne areale. Vendar se pri uvrstitvi v ta tip postavlja vprašanje le dveh zapisov poimenovanja *klofuta* na območju ziljskega narečja (v točkah 204 in 217a), ki sta najverjetneje posledica vpliva iz drugega zemljepisnega območja (območje rožanskega narečja oz. celotni areal poimenovanja *klofuta*) ali druge socialne zvrsti jezika (knjižni jezik).

5 Sklep

Sama ekspresivnost poimenovanj se na jezikovni karti s poimenovanji za klofuto v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem odraža v večji razdrobljenosti manjših arealov poimenovanj in s strnjeno pojavitvijo poimenovanj. Pri poskusu uvrstitve jezikovne karte, pri kateri je bil namen zbiranja gradiva v zemljepisnem prostoru tudi pridobivanje ekspresivnih (funkcijskih) variant, v tipologijo razporeditve arealov v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem se pokaže, da – verjetno ravno zaradi čustvene zaznamovanosti poimenovanj – jezikovno karto lahko uvrstimo v več različnih tipov.

6 Gradivo

6.1 Indeks h karti KLOFUTA – OHRFEIGE¹⁹

A = KLOfu:t^(l)a

B = m^hu(:)za

C = žl'E(:)prnica

D = f'o:cna

E = f'o:cen

F = κ^lo:š

G = žl'E:pnica

H = KLOf'E:rnica

I = b'o:lta

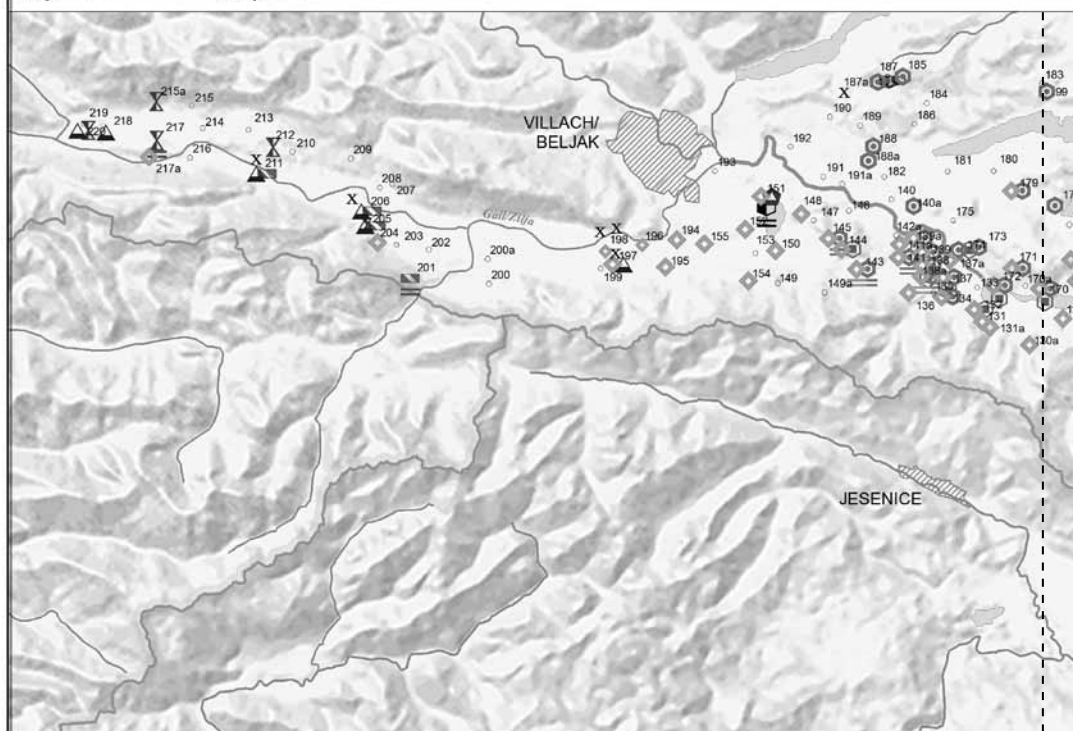
J = l'E:zna

¹⁹ V indeksu so najprej navedena poimenovanja, ki so zapisana vsaj dvakrat. Ta poimenovanja so zaporedno označena s črkami A do J. Zaporedje poimenovanj je načeloma določeno glede na prvo pojavitev poimenovanja od vzhoda proti zahodu, kot si tudi običajno sledijo areali poimenovanj v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem. Ne glede na zemljepisno pojavitev na karti sledijo enkratnice. Poimenovanja so v indeksu in v legendi na jezikovni karti zapisana v abstrahirani obliki, pri čemer so bila upoštevana načela, kot so bila določena ob objavi prvih kart v Hafner – Prunč 1980: 241–242. Pri določanju abstrahiranih oblik je izhodišče gradivo z zvočnih posnetkov: s pomanjšanimi velikimi črkami so zapisani glasovi, ki imajo različne uresničitve na območju areala poimenovanja, z majhnimi črkami so zapisani glasovi, ki so enaki v celotnem arealu. V abstrahiranih oblikah je določeno mesto naglasa z znakom ^l, z znakom : je označena dolžina, zaradi diatopičnih razlik sta znaka lahko navedena v oklepaju. Pri poimenovanjih, ki so zapisana samo na vprašalnih listkih, variantnost, mesto naglasa in dolžina niso navedeni. V besedilu – komentarju h karti – so abstrahirane oblike zapisane z majhnimi črkami in brez znakov za mesto naglasa in dolžino. Sledi indeksirano gradivo z vprašalnih listkov, razporejeno glede na točke po mreži krajev: številki točke po mreži krajev sledijo v oklepaju navedene črke odgovorov, pred vsako črko je navedeno, koliko informantov je podalo posamezni odgovor. V vsaki točki je lahko navedenih več odgovorov, številke točk brez odgovora na vprašalnih listkih so izpuščene. Ob posameznem odgovoru je navedeno še, ali je odgovor izrecno podan kot odgovor *starejše* (st.) ali *mlajše* (ml.) generacije. Če na vprašalnem listku ni izrecne opredelitve odgovora glede na starostno skupino, je odgovor zabeležen brez tega razločevanja. Če je isti odgovor enkrat naveden kot odgovor starejše ali mlajše generacije in drugič kot odgovor brez razločevanja po starostni skupini, sta v indeksu navedena oba podatka. Kot *indirektni* (i) so označeni odgovori, ki so bili za posamezno točko zapisani v drugi točki (poznavanje poimenovanja v drugem kraju kot tistem, iz katerega izhaja informant). Drugi del indeksa je gradivo, izpisano z zvočnih posnetkov v skladu s transkripcijo, podano v publikaciji *Schlüssel zum Thesaurus des slowenischen Volkssprache in Kärnten* (gl. Hafner – Prunč 1982: 47–54). Gradivo z zvočnih posnetkov je prav tako razporejeno glede na točke po mreži krajev, v vsaki točki je lahko navedenih več (različnih ali enakih) odgovorov, razločevalnih podatkov glede na generacijo ni.

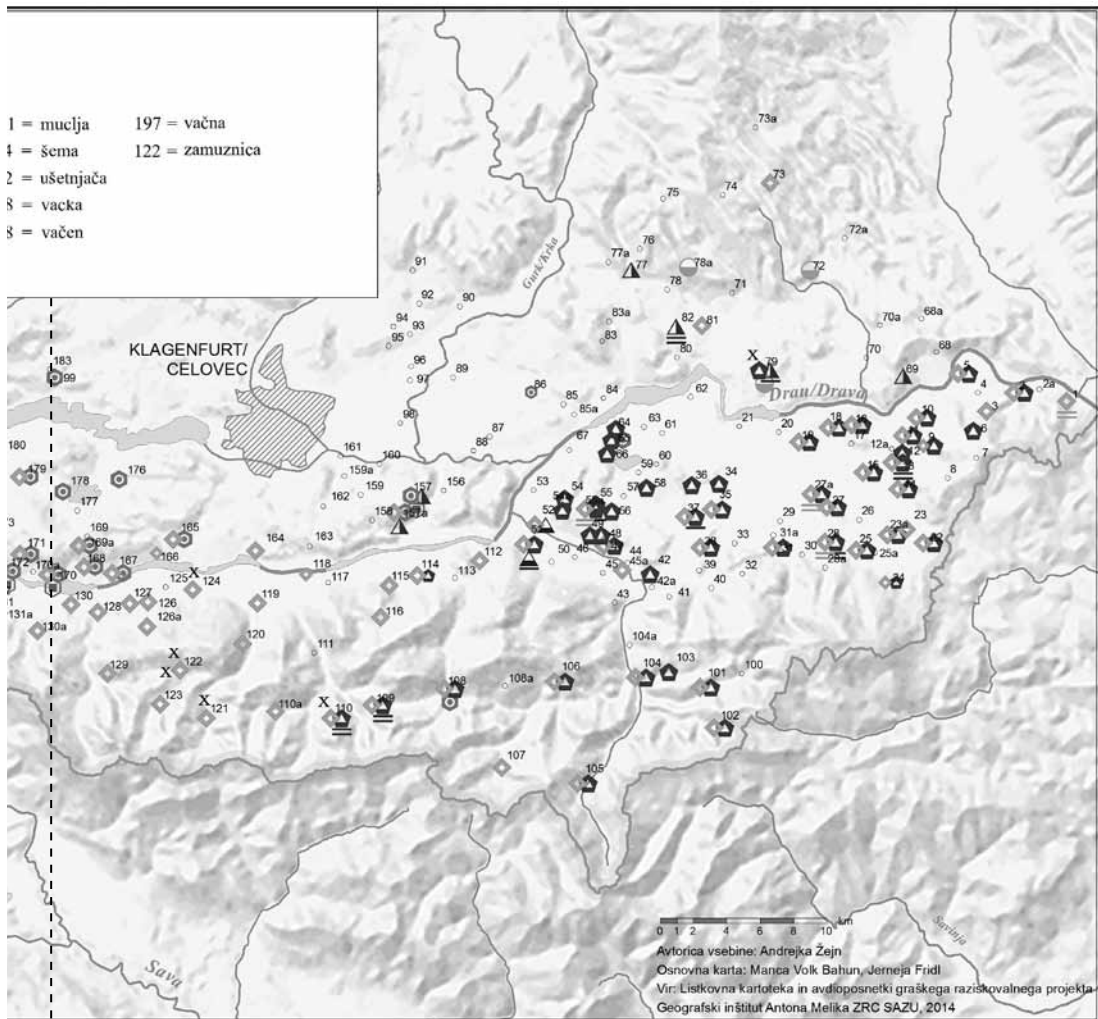
KLOFUTA – OHRFEIGE

◆ KLOf'ut'(^h)a	▲ f'o:cEn	▨ b'o:Ita	206 = bačen	211 = muclja
⬢ m'u(:)za	○ k'o:š	⌘ f'E:zna	121 = batina	124 = šema
⊙ žl'E(:)pRnica	⊕ žl'E:pntica		110 = čmerka	122 = ušetnji
▲ f'o:cna	⬢ KLOf'E:Rnica		79 = koša	198 = vacka
			187a = klofema	198 = vačen

mlajši — starejši ==

- 1 = mučlja 197 = vačna
 4 = šema 122 = zamuznica
 2 = ušetnjača
 8 = vacka
 8 = vačen

6.2 Enkratnice²⁰

bačen (206)
batina (121)
čmerka (110)
kloferna (187a)
koša (79)
muclja (211)
šema (124)
ušetnjača (122)
vacka (198)
vačen (198)
vačna (197)
zamuznica (122)

6.3 Vprašalni listki

1 (1Ast.), 2 (1A, 1Ast., 1Ai, 1B, 1Bst., 1Bi), 3 (1A), 5 (2A, 1Ai, 1B), 6 (1B), 9 (1Ai, 1B, 1Bi), 10 (1A, 4B), 11 (1A, 2B), 12 (1B), 13 (2Ast., 2Bst.), 14 (2A), 15 (5A, 4B), 16 (1A, 1Ai, 1B), 18 (2A, 2B), 19 (1A, 1B), 22 (1A, 1B), 23a (1A, 1B), 24 (1Ai, 1Bi), 25 (2A, 1B), 27 (2A, 5B), 27a (1Ast., 1B), 28 (1Aml., 1Bs), 31 (1A, 1Ai, 3B, 1Bs), 34 (1Bi), 35 (1A, 1B), 36 (2B), 37 (1A, 1Ast., 1Bj), 38 (1B, 1Bi), 42 (1B), 45a (1A), 47 (1B), 48 (1B), 49 (1B), 51 (1A, 1B, 1Bst., 1Dj), 52 (1A, 1D), 54a (1B), 55 (2B), 55a (1Ast., 1Bj), 58 (2B), 65 (1B), 66 (1B), 73 (1A), 77 (3E, 2Ej), 78a (1F), 79 (1B, 1Ej), 82 (1Es), 86 (1Ci), 101 (5A, 1B), 102 (2A, 1B), 104 (5A, 1B), 105 (1A, 1Aml., 1B), 106 (4A, 1B, 1Bi), 107 (1A, 1Ai), 108 (1A, 1C), 109 (12A, 3Aml., 1Bs), 110 (3A, 1Aml., 1Bs), 114 (1A, 1Ai, 1Bi), 118 (1Ai), 119 (1A), 121 (1Ai), 122 (4A), 124 (2A), 126 (1A), 126a (1A, 1As), 128 (1A), 130 (2A, 2As), 130a (1A), 131a (1A), 132 (1A, 1G), 134 (2A, 1Ast., 1Ai, 1C, 1Cml., 1Ci), 136 (1A), 137 (8A, 2Aml., 1Ai, 3C, 2Cst., 1G, 1Gi), 137a (2A), 138 (7A, 3C, 2G), 138a (1Aml., 1Cs), 139 (1A, 1C), 139a (1A, 1C), 140a (1C), 141 (1Aml., 1Cs), 141a (1A), 142 (2Aml., 2Cst., 1Gi), 143 (1Aml., 1Cst.), 144 (1A, 1Aml., 1G, 1Gst.), 145 (1A, 1Aml., 1Cst.), 151 (1A, 1B, 1Hst.), 154 (1A), 155 (1A), 157 (4A, 2Ai, 4C, 1Ci, 1G), 157a (1A, 1C, 1Ci, 1E), 164 (1A), 165 (1Aml., 1Ai, 1Cst.), 167 (3A, 1Aml., 3C, 1Cst.), 168 (1A, 1C), 169a (1A, 2C), 170 (7A, 6C, 1G), 171 (1A, 1C), 172 (2A, 1G), 173 (1C), 174 (1C, 1G), 176 (2C), 178 (1C), 179 (1C), 187 (1Hi), 187a (1C), 194 (1A), 195 (1A), 196 (1Ai), 197 (1A, 1D), 198 (1Ai), 201 (1Ist.), 205 (1D), 206 (1D, 1Ji), 211 (1D, 1I), 217 (1Jst.), 218 (1D), 220 (1D, 1J)

6.4 Zvočni posnetki

13 kwəfú:tə (tož.), 14 mú:za, 18 mú:zə (tož.), 19 kwafú:ta, 23 kwafú:to (tož.), 25 mù:za, 31 mù:za, qwafú:ta, 34 m'uzə, 35 mú:za, 38 m'uzə, qwafút (tož.), 47 qwəfú:ta, mú:za, 48 m'uzə, 53a mú:zə (tož.), 54 m'uzə, 54a m'uzə, 56 m'uzə (tož.), 64 mú:za, 65 žl̩:ɐɐ̯nca, žl̩'ɐɐ̯nca, 67a mú:za, 69 f̩:ɔɐ̯n, 72 k̩:š, 79 q̩:š, mú:zə (tož.), 81 qwafú:t'a, 99 žl̩'ɐɐ̯nca, žl̩:ɐɐ̯nca (tož.),

²⁰ V oklepaju je navedena točka, v kateri je zapisana enkratnica; enkratnice so razporejene po abecednem vrstnem redu.

103 mú:zə (tož.), 107 qwəfú:to (tož.), 108 mú:za, 110 čmó:ʁq (tož.), qufú:tu (tož.), qufú:tu (tož.), 110a qufú:to (tož.), qufú:tu (tož.), 112 qofú:t'a, 115 qwafú:to (tož.), 116 qwofú:ta, 119 qwəfú:to (tož.), 120 qwafú:t'a, qwəfú:t'ó (tož.), 121 qwəfú:ta, bə:tinə (tož.), 122 zamù:zəncə (tož.), qwafú:t'a, qwafú:to (tož.), wšè:tñjačə, 123 qwafú:tə (tož.), qwafú:ta, qwəfú:to (tož.), qwafú:to (tož.), qwafú:to (tož.), 124 šé:mə (tož.), qwafú:t'ó (tož.), 124a qwəfú:t'a, 126 qwəfú:t'a, qwəfú:t'ó (tož.), 127 qwəfú:ta, qwafú:t'ó (tož.), 129 qwafú:to (tož.), 130 qwəfú:t'a, qwafú:t'ó (tož.), qəfú:t'ó (tož.), 131 qwafú:t'ó (tož.), 138 qwafú:ta, 141 qwəfú:t'a, 148 kwəfú:t'ó (tož.), 150 qwəfú:to (tož.), 152 kwafú:t'a, 154 kəfú:ta, 157a qwafú:t'ə (tož.), qwafú:to (tož.), 161a ž'ləpəvncə (tož.), 164a qwafú:ta, qwafú:to (tož.), qwafú:to (tož.), 165 qwəfú:t'ó (tož.), 167 qwafú:t'ó (tož.), 171 ž'l'əpəvncə, 172 ž'l'əpəvncə (tož.), 174 ž'l'əpəvncə, ž'l'əpəvncə, ž'l'əpəvncə (tož.), 179 qwəfú:t'ó (tož.), 185 ž'l'əpəvncə, ž'l'əpəvncə, 187a kwəfú:ta, kwəfú:ta (tož.), 188 ž'l'əpəvncə, 188a ž'l'əpəvncə, 204 kwəfú:t'a, 205 bə:əltə, 206 bə:əltə, 211 fə:cna, mù:cla, 212 l'è:əznə, 215a l'è:əznə (tož.), 217a kwəfú:t'a

Viri in literatura

Gradivo v listkovni kartoteki in na zvočnih posnetkih za izdelavo besednih jezikovnih kart graškega raziskovalnega projekta, ki se hrani na Inštitutu za slavistiko Univerze Karla in Franca v Gradcu.

Chambers – Trudgill 1998 = J. K. Chambers – Peter Trudgill, *Dialectology*, Cambridge University Press, 1998 [1980].

D'Agostino – Pennisi 1999 = Mari D'Agostino – Antonino Pennisi, *Per una sociolinguistica spaziale: modelli e rappresentazioni della variabilità nell'esperienza dell'ALS*, Palermo: Centro di Studi Filologici e Linguistici Siciliani, 1999.

DSW = Matej Cigale, *Deutsch-slovenisches Wörterbuch, herausgegeben auf Kosten des [...] Anton Alois Wolf* 1: A–L; 2: M–Z, Laibach, 1860.

DWB = Jacob Grimm – Wilhelm Grimm, *Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm auf CD-Rom*, Frankfurt am Main: Zweitausendeins, 2004.

ESSJ 1–5 = France Bezlaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika* 1–5, avtorji gesel France Bezlaj – Marko Snoj – Metka Furlan, Ljubljana: Mladinska knjiga oz. SAZU – ZRC SAZU, 1976, 1982, 1995, 2005, 2007.

Hafner – Prunč 1980 = Stanislaus Hafner – Erich Prunč (ur.), *Lexikalische Inventarisierung der slowenischen Volkssprache in Kärnten: Grundsätzliches und Allgemeines*, Graz: Institut für Slavistik der Universität, 1980 (Slowenistische Forschungsberichte 1).

Hafner – Prunč 1982 = Stanislaus Hafner – Erich Prunč (ur.), *Schlüssel zum »The-saurus der slowenischen Volkssprache in Kärnten«*, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 1982 (Schriften der Balkan-Kommission, Linguistische Abteilung, Sonderpublikation).

Karničar 1999 = Ludvig Karničar, Aktualnost slovenskih narečij na Koroškem in tipologizacija izoleks, v: *Logarjev zbornik: referati s 1. mednarodnega dialektološkega simpozija v Mariboru*, ur. Zinka Zorko – Mihaela Koletnik, Maribor: Slavistično društvo Slovenije, 1999 (Zora 8), 204–213.

- Karničar 2007 = Ludwig Karničar, Diatopische Synonymie für die Kartoffel in den Kärntner slowenischen Dialekten, v: *Kritik und Phrase*, ur. Peter Deutschmann, Wien: Praesens, 2007, 553–565.
- Karničar – Žejn 2009 = Ludvik Karničar – Andrejka Žejn, Poimenovanja za koruzo v slovenskih narečjih na avstrijskem Koroškem: ob nadaljevanju dolgoročnega projekta o leksikalni inventarizaciji koroških govorov, v: *Slovenska narečja med sistemom in rabo*, ur. Vera Smole, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2009 (Obdobja 26), 575–588.
- KWB = Matthias Lexer, *Kärntisches Wörterbuch: mit einem Anhang: Weihnacht-Spiele und Lieder aus Kärnten*, Leipzig: S. Hirzel, 1862.
- Pfandl 1981 = Heinrich Pfandl, K regionalni porazdelitvi izoleks v slovenskih narečjih na Koroškem, *Slavistična revija* 29 (1981), št. 4, 449–452.
- Plet. = Maks Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar 1894–1895: elektronska izdaja*, ur. Metka Furlan – Helena Dobrovoljc – Helena Jazbec, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU – Kamnik: Amebis, 2006.
- Schmidt 1992 = Jürgen Erich Schmidt, Zweidimensionale Dialektologie und ein-dimensional-vertikale Analyse: ein exemplarischer Vergleich, v: *Historische Dialektologie und Sprachwandel: Sprachatlanten und Wörterbücher: Verhandlungen des internationalen Dialektologenkongresses, Bamberg 29. 7. – 4. 8. 1990 2*, Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 1992, 454–567.
- SES = Marko Snoj, *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana: Modrijan, 2009.
- SLA 1.1 = *Slovenski lingvistični atlas 1: človek (telo, bolezni, družina) 1: atlas*, ur. Jožica Škofic, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011 (Jezikovni atlas).
- SLA 1.2 = *Slovenski lingvistični atlas 1: človek (telo, bolezni, družina) 2: komentarji*, ur. Jožica Škofic, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011 (Jezikovni atlas).
- SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika z Odzadnjim slovarjem slovenskega jezika in Besediščem slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki: elektronska izdaja na plošči CD-ROM*, Ljubljana: DZS, 1998.
- WBÖ = *Wörterbuch der Bairischen Mundarten in Österreich 1: A*, 1970; 2: *B/P – Bezirk*, 1976; 3: *Pf – C*, 1983; 4: *D/T – tetzig*, 1988; 5: *deu – eigen*, ur. Eberhard Kranzmayer idr., Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, 1963–.

**Designations for ‘slap’ in Slovenian dialects in Austrian Carinthia:
Expressivity on a linguistic map**

Summary

Questionnaires for producing lexical linguistic maps are dominated by questions for which neutral vocabulary is expected when collecting material because in linguistic geographical projects interest centers on geographical distribution, and not on the expressivity or functional variety of designations. However, the linguistic map with designations for ‘slap’ is an example of mapping material in which expressive vocabulary prevails, for which the relevant etymological and other dictionaries do not offer unambiguous information on the etymology of the words. Most often this vocabulary is of onomatopoeic origin, or it arose through cross-contamination of multiple bases, or its meaning developed from other meanings. This article seeks to define which common meanings or images appear among multiple words that, with regard to their etymological origin, are connected with ‘slap’ in Slovenian dialects in Austrian Carinthia. The designations are connected to the image of swinging or waving (with the arms or legs, with wings, or the image of a “flapping” brim of a hat), or they may be connected with the ears, where slaps land. Images of beating or hitting, and the sound of hitting, are also typical, and especially semantically linked is a group of designations connected with expressions for a mentally deficient person. Despite the expressiveness of the material, the linguistic map with designations for ‘slap’ may be classified as one of the types of areal distributions of Slovenian dialect vocabulary in Austrian Carinthia defined based on analysis of a large number of lexical linguistic maps.